

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.
Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 10.

V Gorici, dne 31. maja 1911.

Tečaj VII.

Obseg: 1. Uporaba žvepla v kletarstvu (Nadaljevanje in zvršetek); 2. Moderno oskrbovanje sadnega drevja in pokončevanje mrčesa (Nadaljevanje); 3. Gospodarske drobtinice; 4. Poročila; 5. Zapisnik ustanovnega običnega zbora »Konjerejskega društva« v Kobaridu.

Ponatisi iz »Primorskega Gospodarja« so dovoljeni le tedaj, ako se navede vir!

Uporaba žvepla v kletarstvu.

(Nadaljevanje in zvršetek.)

Neka druga vrsta kožice, ki je veliko nevarnejša od navedene in ki jo zapazujemo v ne do vrha napolnjenih sodih, in na pogled zgrbančena in bela, tudi ni tako debela kakor prejšnja, ampak je le prav tenka, gladka in združena; po njej postane površina vina prozorna ali temna, to je, ne bliščeča tako, da ne odseva plamena. Tudi to kožico tvorijo mikroorganizmi rastlinske narave, ki se imenujejo „Mycoderma acetii“ in ti so, ki spreminjajo vino v kis, kar takoj spoznamo po duhu, ki ga ima tako vino.

Ta kisov „Mycoderma“ se razvija najraje v nepolnih sodih, v katerih je šibko vino iz nezrelega ali bolnega in v gorkih ali v takih prostorih hranjenega grozdja, ki niso sposobni za hranitev vina.

Kadar zapazimo tako kožico v sodu in da puhti skozi veho duh po kisu, poskrbimo takoj, da prav skrbno in obilno požveplamo prazen prostor nad vinom, potem zatakujemo veho. Po preteku enega ali dveh dni pretočimo s sesalko ali skozi pipo samo toliko vina, kolikor se z večkratnim pokušanjem prepričamo, da se ga še ni skisalo; seveda je to vino pretočiti v požveplan sod.

Površino vina je žveplati z navadnimi trakci; paziti pa je na to, da žica, ki nosi trakec, ne segne v vino. Kadar se je zalivanje več časa zanemarjalo, se včasih pripeti, da mali orga-

nizmi, ki se razvijajo na površini vina, použijejo ves zrak, kar ga je nad vinom v sodu in tedaj ne gori trakec. Zato kaže v takih slučajih, da rabimo peči ali kadilnike, ki smo jih popisali, ko smo se bavili z žveplanjem mošta; glej podobe 11, 12, 13! Žveplanje s temi pripravami ne sme trajati dalje, kakor je potreba, da se praznina v sodu napolni s parom, to je, dokler ne začne par izhlapevati skozi veho.

Z istim kadilnikom, v katerem le naprej gori žveplo, lahko požveplamo več sodov in za to delo porabimo le malo časa.

V obče pa bi ne smeli zalivati vina, če si ne ogleđamo poprej s svečo v roki površine vina v sodu, ki ga hočemo napolniti. Tudi če pade v vino kaka kaplja stearina ali raztopljene parafine, nič ne de; to mu nič ne škoduje. Kadarkoli zapazimo, da se le malce začne razvijati bodisi „*Mycoderma vini*“, ali „*Mycoderma acetii*“, požurimo se z žveplanjem površine.

S tem zabranimo, da se vina ne poloti cik, ki je v naših vinih tako navaden, da se nekateri niti ne zmenijo zanj ter sodijo celó, da je cik znamenje pristnega vina.

Kadar zalivamo, moramo vedno pokušavati vino, ali pa vsaj paziti na to, kakšno je, da se prepričamo, ali je zdravo.

Vsaka tudi najmanjša motnost vina, ki je bilo poprej čisto, kaže skoro zanesljivo, da se je katerakoli prememba ali bolezen polotila vina s svojimi prvimi simptomi. Mnogokrat, pa ne vselej, spoznamo po duhu in okusu vina njegovo bolezen; navadno pa preteče več časa, predno se njeni znaki razodenejo vonju in okusu.

Nekatera vina, ki so v kleti čista, se zmotijo in porujavé čedalje bolj, ko pridejo na zrak ali pa že koj po pretakanju. Tako porujavenje vidimo navadno pri vinih, napravljenih iz grozdja, ki se je bilo našlo neke plesnobe, kakoršna se rada razvija v deževnem vremenu.

Ne samo belih vin, ampak tudi črnih se loti ta prememba; samo da je v prvih ta prikazen bolj očitna in se jo zapazi v kozarcu že nekoliko minut potem, ko se je vlilo vino vanj; pri črnih vinih seveda ni zapaziti porujavenja tako hitro, mariveč se razodeva še-le, ko je vino že močno zatemnelo.

Ko smo govorili o žveplanju mošta iz pokvarjenega grozdja, smo omenili to premembo in tudi povedali, kako jo zaprečiti. Če pa zanemarimo to delo, bodo imela vina navedeno napako,

katero preženemo s prezrečanjem, kakor se prezračuje mošt, dokler ne postane vino temno rujavo, potem je sčistimo v dobro zažveplanem sodu in slednjič pretočimo. Če požveplamo vino, ki ima to bolezen (porujavenje), ne da bi je bili poprej prezračili, dosežemo pač, da ostane vino čisto, toda kakor hitro izhlapi žveplo ali žveplena sokislina, se to zlo zopet prikaže.

Drugo premembo vina, počrnenje, smo že omenili, ko smo govorili o hranitvi sodov; zato se nam ne zdi potrebno, stvar še enkrat premlevati.

Kar se tiče zdravljenja vin, ki so počrnela na zraku, naj povemo, da žveplanje nič ne pomaga; pač pa je treba, da tako vino sčistimo z malim dodatkom alkoholovega izvlečka iz grozdnih tropin.

V izrednih slučajih se vino lahko zmoti, če v slabo zavarovanih kletih ali pa med prevažanjem nastopi južno, gorko vreme. V tem slučaju se motnost razvije iz prav drobnih kristalov vinskega kamna ali pepelikovega bikarbonata, ki so obtičali v vinu. Črna vina izločajo lahko tudi kaj barvila in postajajo vsled tega motna. Ni treba praviti, da v tem slučaju nič ne pomaga žveplanje in da treba samo nekaj časa potrpeti, da se vino samo ob sebi izčisti. Črno vino pa izgubi lahko vsled mraza toliko barve, da se zmanjša tudi njegova vrednost.

Razven teh slučajev zakrivljajo motnost vina navadno neskončno majhni, mikroskopični organizmi, pripadajoči raznim vrstam bakterijev, ki so značilni za razne prave bolezni, kojim so vina podvržena.

Ti organizmi se razvijajo v pokvarjenem grozdju in so razširjeni tudi v zraku kleti in tedaj tudi v vinu, kjer se takoj razmnože, da so jim le pogoji vgodni. Med te je všteti posebno: šibko vino, narejeno iz nezrelega, plesnivega, po peronospori, grozdnem molju, ali po toči skaženega grozdja, huda vročina, ali pa nepravilno ravnanje z vinom.

Ti organizmi žive od vinskih sestavin in s tem, da se prav naglo množe, jih razkrajajo.

Vsled te razkrojitve izgubi vino svoj prijetni okus in duh in se naleze takih lastnosti, da postane neokusno in včasih celo škodljivo zdravju, in konečna posledica je ta, da takšno vino ne samo ni več za kupčijo in za prevažanje, ampak tudi, ako bi je hoteli prodati, bi zapadli kaznim po določenih zakona

o živilih in pijačah z dne 16. januarija 1896 št. 89 drž. zak. iz l. 1897.

Vse bolezni, ki so se enkrat prikazale, se polagoma po-
ostrujejo vsled silo naglega razmnoževanja organizmov, ki jih
povzročujejo. Vino, ki je danes, če je ogledujemo pri luči, samo
nekako omrenjeno, postane lahko v kratkem času tako motno,
da bo videti kakor mošt, kadar vre in tako spremenjeno, da ni
več sposobno za prodaj. Če se torej prikaže ta ali ona bolezen,
moramo pohiteti, da jo ustavimo koj v začetku. To dosežemo
gotovo, če pretočimo vino v močnejše požveplan sod, kakor ga
treba za zdravo vino, to je z dvojnim trakcem.

S tem delom umorimo mikroskopične organizme in oni
se poležejo z drugimi vinskimi sestavinami vred, ki so postale
neraztopne. Kakor hitro se sčisti vino, pretoči naj se v drug
sod, da se znebi obilne polege. Da se vino hitreje sčisti, po-
magajmo z želatino, z ribjim klejem ali jajčjim beljakom, rav-
naje se po onih navodilih, ki se nasvetujejo za take slučaje.

Tu moramo opomniti, da tako vino, naj smo je še tako
skrbno požveplali in čistili in naj se je še tako zvedrilo, ne bo
nikdar več takšno, kakor je bilo poprej in neke nedostatnosti
v okusu bo razodevalo tem očitneje, čim bolj razvita je bila
bolezen v trenutku, ko smo jo zasačili. Včasih je ta prememba
okusa, dasi le neznatna, kriva, da vino izgubi občutno na svoji
vrednosti.

Če treba, se vino v novič požvepla, da se ohrani, kakoršno
je, do prihodnje trgatve, v katerem času je vlijemo na sveže,
neiztisnjene tropine.

Če tako ravnamo z vinom, je pomladimo in zboljšamo
tako, da bode uporabno, posebno če je pomešamo z navadnim
novim vinom. Vsakakor pa je treba napraviti poskušnje na ma-
lem, predno se vina tako zmešajo (režejo) v večjih količinah,
ker drugače se nam lahko zgodi, da dosežemo nasproten na-
men, da pokvarimo namreč tudi rezano vino. Nekatera vina se
tako rada pokvarijo, da se jih loti včasih po več bolezni hnadu
in tako močno, da jih je prav težko, ali celo nemogoče pregnati.
Iz takih vin naj se dela kis; vendar pa naj se poprej požveplajo
in sčistijo, da se oproste bolezni; pretočenim naj se dolije malo
dobrega kisa in hranijo naj se v sodih, ki niso docela polni
Kdor nima o času, ko zapazi bolezen v vinu, praznih sodov za

potrebno žveplanje in pretakanje, naj vsuje v poln sod sodikovega bisulfit, ki ga dobi na prodaj v mirodilnicah. V vinu se iz njega razvije žveplena sokislina enako, kakor po žveplenem traku, kadar gori. Opaziti pa moramo, da je sodikovi bisulfit prah, ki se, stoječ dolgo na zraku, zlasti na vlažnem, okisa in izgubi vsako moč. Zato ga je hraniti v stekleni, hermetično zaprti posodi. Tega sodikovega bisulfit je uporabljati po 5 gramov na hektoliter, nikdar ne več. Ta množina je izrecno določena kot največja za zdravljenje bolnih vin in sicer po § 3 črka a vinskega zakona z dne 12. aprila 1907 št. 210 drž. zak.

Tako zdravljeno vino moramo pretočiti, oziroma poprej sčistiti, kakor je bilo zgoraj povedano. Priporočamo prav posebno, naj se ne rabijo druge snovi, o katerih ne vemo, kako so sestavljene in ki so tudi večkrat zdravju škodljive. Take snovi se razbobnavajo pod čudnimi imeni in hvalisajo kot hranilna sredstva in zdravila bolnih vin. Razven žvepla in sodikovega bisulfit ne dovoljuje zakon nobene druge snovi v gor navedeni namen in kdor bi hotel v svoji neprevidnosti ali lahkovernosti rabiti take nedovoljene snovi, zapadel bi kaznim, ki so naložene po zakonu.

Tu smo na dolgo in široko govorili o vinskih boleznih, da se bode bolje ocenjala važnost žveplanja. Če se o pravem času poprimemo te pomoči, zabranimo v mnogih slučajih nastop bolezni ter rešimo vino popolne pogube. Dostavljamo pa, da, če je katerikrat možno ozdraviti bolno vino, je še veliko bolje, ogniti se bolezni in to dosežemo zanesljivo, če pravilno izvajamo žveplanje, posnemaje, kar delajo v tem oziru v drugih deželah, kjer se ravnajo po predpisih umnega kletarstva in slujejo vsled tega kot pridelovalci najboljših vin.

Moderno oskrbovanje sadnega drevja in pokončevanje mrčesa.

(Nadaljevanje.)

Grozdni suk a č a l i k i s e l j a k (*Conchylis ambiguella*). Gosenice, ki se s prej navedenimi pogostoma zamenjajo, pokončajo cvetje in grozdje. Te gosenice se prikažejo dvakrat

poleti. Prvi goseničji rod se prikaže, ko trta cvete, toraj koncem meseca aprila ali prve dni maja, kakor je namreč vreme, ter prepreede zarod. Hranijo se gosenice z notranjimi cvetnimi deli, posebno pa žro prav rade prašnike. Čim počasneje se zarod razcveta, tolikanj večjo škodo napravi ta mrčes. Gosenice se zabubijo sred junija in 14 dni kasneje izleze iz bube metuljček, ki je rumeno-bel ter ima na prednjih krilih črnorujav pas. Samica poklada jajčeca na zarod in na peclje.

Za kakih 14 dni potem se izvale iz teh jajčec gosenice drugega rodu t. j. takozvani „kiseljaki“. Te gosenčice se zavrtajo v jagode ter se tam zapredejo. Če so napadene jagode že precej zrele, začno se kisati ali cikati.

Koncem septembra se gosenčice v svrhu prezimovanja zabubijo. Takrat se spuste do skrivališč po niti. Ta škodlivec se ne da tako lahko zatreti, ali vendar je to zelo potrebno, kajti škoda, ki jo napravi spomladi sukač in kasneje drugi rod ali kiseljak, je lahko precej velika.

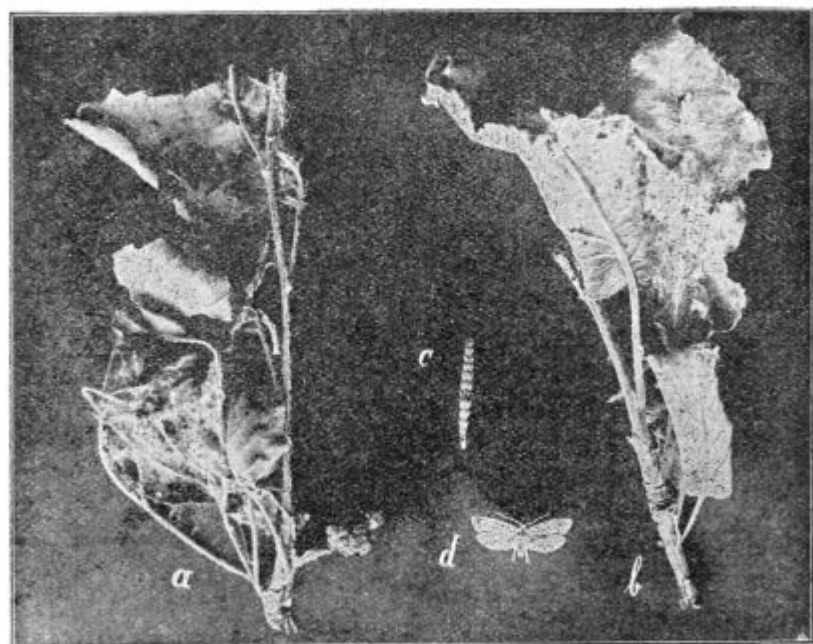
Pozimi je treba toraj pokončati bube. To se pa doseže, če se les, ki se je porezal s trt, sežge, trtna debla in opore odrgne s ščetmi ter namaže z raztopino modre galice (30 kg galice na 1 hl vode). Priporoča se obenem, naj se love metuljčki o večernih urah in sicer v drugi polovici maja s takozvanimi lepivimi pihalkami.

Jabolčni molj (*Hyponomeuta malinella*). K rodovini moljev spada razen prej imenovanega tudi črešnjev molj (*Argyresthia eppipella*). Ti mali metuljčki, oziroma gosenčice se polotijo včasih raznega sadnega drevja pogostoma celo zapazimo

Pod. 13. Jabolčni molj.

jabolčnega molja na češpljah, češnjevega molja na jablanah, na črnem trnu, na čemžu i. t. d. Iz prezimljenih jajčec izlezejo gosenčice spomladi in v maju se že vidijo po sadnem drevju zapredki, ki so tako očitni, da jih ni mogoče prezreti. V teh zapredkih prebivajo male gosenčice, ki glodajo prepredeno listje. Koncem junija se gosenčice v zapredku zabubijo. Dolge so 2 cm, zamazano zelene in črnoglave. Ne dolgo zatem izleze iz mešička metuljček, čigar prednja krila so snežno bela in s črnimi pikicami posuta. Julija meseca odloži samica jajčeca kar v celih kupččkih (do 30 skupaj) na veje. Če se polotijo sadnega drevja v malem številu, ne napravijo velike škode, pač pa če se polotijo v velikih množicah.

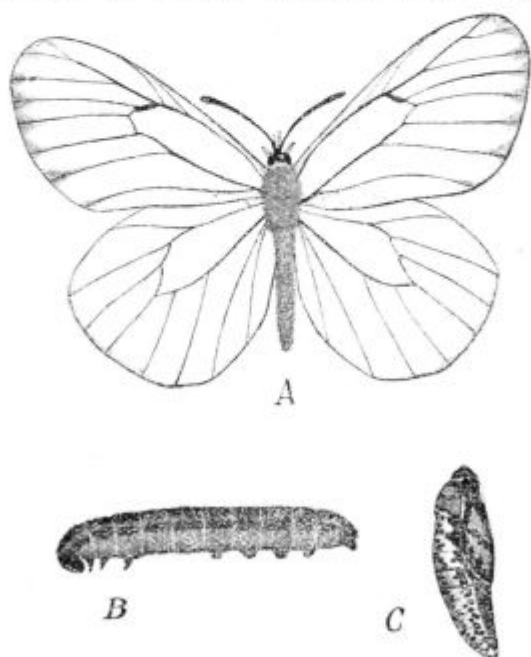
Pod 14. Jabolčni molj.

a) Zapredok jabolčnega molja, b) z bubami, c) gosenica, d) molj.

Da se ta mrčes zatre, naj se oni zapredki, ki se dado doseči z rokami, z vejicami vred odrežejo in zmaste ali pa vržejo v ogenj. Če ni mogoče zapredkov doseči, naj se odrežejo s pomočjo drevesnih škarij ali pa naj se opalijo z goseničjo bakljo. Pokončajo se tudi, ako se poškrope zapredki s Pleskotovim

smolno oljnatim milom (poleti). To milo molje sicer pomori, listju pa ne škoduje. V ta namen služi prav dobro tudi Labor-dova raztopina.

Najbolj znan sadni škodljivec je glogov belin (*Aproria crataegi*). Ta metulj meri na širjavo 50—60 mm, ima belo praš-nata krila s črnimi žilami. Razločuje se od kapusovega belina v tem, da nima na krilih nikakih črni peg. Samica odloži junija-julija jajčeca kar v kupčeki po 30—100 skupaj in sicer na zgornjo stran listja raznega sadnega drevja in celo raznega grmovja. Iz teh zlato-rumenih jajčec izlezejo za 14 dni kasneje gosenice, katere prepredajo ali premrežijo listje z neko tenko svilo in mu oglodajo gornjo kožico. V jeseni se vsaka gosenica zaprede v poseben mešiček ter v tem prezimi. Odrasla gose-nica meri 40 mm, je belo kosmata, po hrbtu se jej pa vlečejo tri črne proge in med njimi dve rjasti. Ko začne drevje brsteti, izlezejo gosenice iz zimskih gnezd in začno znova žreti ter

Pod. 15.

A) Glogov belin. B) gosenica. C) Buba.

požro brstje in cvetje do golega. Spredejo si obenem večje gnazdo, v katerem se zbirajo zvečer ali pa o slabem vremenu.

Koncem maja se gosenice zabubijo. Buba, katera je rumene barve, črno pegasta in pikčasta, ima krog trupla in na zadnjem koncu posebno nit, s katero se pritrđi na predmet. Junija izlezejo iz bub metulji. Najprej se zatre ta škodljivec, ako se gnezda, ko odpade listje z drevja, poiščejo, odrežejo in sežgejo. (Sledi še).

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Kako je treba ravnati z gnojničnimi sesalkami zistem „Mona“, ki jih prodaja „Gor. kmet. društvo“ v Gorici. — Ko se je vtaknila sesalka v gnojnično jamo in dobro pritrđila, ter sta se pravilno vložila v njen škorenj zaklopnica in bet, napolni naj se škorenj s čisto vodo.

Ker se pri novih sesalkah usnjata kapica na betu čestokrat močno presuši, zato je prav, če se pusti nalita voda nekoliko minut v škornju, kajti usuje se s tem namoči, vsled česar začne potem sesalka takoj krepko srebati. Ako se sesalka več časa ne rabi, naj se usnjata kapica dobro namaže s kakšno mastjo. Pri onih sesalkah, ki se dajo zdaljšati, naj se vzame kavčukov obroček po končanem delu vsakrat iz sklepa, sicer se z železom sprime, vsled česar se ne da cev zlepa potegniti iz rokava, oziroma sesalka zdaljšati.

Vsi tečaji sesalke naj se namažejo od časa do časa z oljem. Končno spozarjamo še na to, da mora teči bet v škornju vedno na lahkem, sicer ni nobeden v stanu dvigniti onega močnega vodenega stebra.

Ko se gnojnica več ne pumpa, ko se hoče preložiti sesalko v kakšno drugo greznico, ali pa pozimi izprazniti, da gnojnica v sesalki ne zamrzne, naj se sesalkin vzvod kar krepko pritisne navzgor, na kar se sesalka popolnoma izprazni.

Da bodo rastline v loncih dobro uspevale, moraš prehljati zemljo od časa do časa s prišpičenim lesenim klinom. Z zalivanjem se zemlja namreč strđi in ne pusti vode h koreninam, ko rastlino zalivaš. V strjeno zemljo pa ne prodre tudi zrak, kateri je za uspešno rast rastlin neobhodno potreben.

Ali je dobro, pognojiti zvezno zemljo z žagovino? — Ako primešaš težki zemlji žagovino, postane zemlja nato rahlejša, vendar pa moraš paziti, da je žagovina pregnita, ker sicer koreninam škoduje. Da pa žagovina pregnije, zmešaj jo med kompost ali pa gnoj in pusti ležati na kupu eno leto, da pregnije. Tak gnoj sedaj lahko s pridom rabiš. Kajti če primešaš ali zakoplješ v zemljo nepregnito ali surovo žagovino, ta v zemlji splesni, nakar se poloti plesen tudi korenin in rastline usahnejo.

Kako naj se shrani čilski solitar. — Čilski solitar je umetno gnojilo, ki vsebuje 95—96% solitarno-kislega natrona in 4—5% drugih soli. Gnojilna vrednost solitra obstoji pa v solitarno-kislem natronu t. j. v spojini solitarne kisline z natronom, soljo, ki je zelo lahko raztopna. Solitar, ki se rabi za gnojenje, vsebuje 15·5—16% dušca. Če shraniš solitar v vlažnem prostoru, se raztopi in gre v zgubo. To pa lahko preprečiš, ako primešaš vsakemu kvintalu solitra 4 kv suhe in presejane zemlje in nato oboje prav dobro premešaš. Suha zemlja potreba namreč topeči se solitar in ga v sebi nekako zveže. Taka zmes se da bolj enakomerno raztrositi in da se obenem tudi solitar boljše ohraniti.

Kako se dobi od zimske solate dobro solatno seme. Če hočeš dobiti od zimske glavate solate dobro seme, porabi za pridelovanje semena prezimljeno glavato solato. Sicer dobiš od zimske glavate solate tudi seme, če poseješ to solato spomladi, ali seme od take solate ni mnogo vredno, ker se v kratkem zvrže. Če imaš toraj lepe, trde prezimljene glave solate in sicer takšne, ki so šle zgodaj v glave, pusti za seme te in prepričan bodi, da dobiš od teh dobro seme oziroma kasneje sajenice, ki bodo napravljale lepe, trde glave.

Seme nepopolno razvitih glav ali takozvanih otrebkov ni nič vredno, ker da le slabotne rastline. Sploh pazi, ko izbiraš solatne rastline za seme, da so čvrste rasti, da imajo lepe liste, trde in velike glave. Če je glava trda, pristavi ji količ in priveži kasneje nanj semensko steblo, da ga veter ne prelomi. Ko začne seme dozorevati, poskrbi, da ne pridejo ptiči do njega. Ko dozori, to je, ko ni več mlečno in mehko, stebila požanji in obesi jih v zračen in suh prostor! Stebla omlati

šele poteni, ko so popolnoma suha. Pazi pa, da ne pridejo vrabci do semena, ker jim gre zelo v slast.

Da ne pojde čebula seme, paziti moraš že pri sajenju čebulic na to, da jih ne vsadiš pregloboko, ampak da jih potakneš v zemljo kvečem do polovice; če jih vtakneš globokejše, pojdejo skoro gotovo v seme. Pazi pa obenem, da ne vsadiš predebelih čebul, ker take gredo zelo rade v seme.

Popravek. V 8. števil. „Prim. Gospodarja“ je izostala pomotoma ena besedica in sicer pod naslovom „Gospodarske drobtinice“ stran 124 „Kdaj in kako naj se gnoji trtam s čilskim solitrom — glasiti bi se moralo: Če nameravaš gnojiti i. t. d., nabavi in za vsako trto po 45—50 gramov tega gnojila „Uredništvo“.

P O R O Č I L A.

Centrala za pospeševanje prodaje in nakupovanja živine za rejo in vprego. Da se pospeši prodaja in nakupovanje plemenske in živine za delo, izdaja in razpošilja posebna centrala (Zentrale für Viehverwertung) na Dunaju poseben izkaz onih kmetovalcev, ki nameravajo govedo, prešiče ali pa drobnico prodati ali pa kupiti. Kdor želi, da se priobči ponudba ali nakup prejnavedene živine v tem izkazu, naj pošlje tozadevno prijavo bodisi naravnost ali pa potom kakšnega kmetijskega društva ali zadruga, h koji pripada, centrali na Dunaj. Onim kmetovalcem, ki imajo le malo glav živine na prodaj ali žele le posamezne glave kupiti, se priporoča, da se zglase pri krajnjih kmetijskih društvih ali zadrugah, kakor n. pr. pri živinorejskih zadrugah, združnih zvezah, zadrugah za pospeševanje prometa z živino i. d. e., da odpošljejo te potem prijave centrali.

Kdor se je zglasil za prodajo ali pa nakup živine pri centrali, ni dolžan, ako bi živino v tem času prodal ali kupil, to takoj javiti centrali.

Centrala za pospeševanje prodaje in nakupovanja živine pa ne sprejme nikake odgovornosti za vsebino prijav, prav

tako pa tudi ne glede zanesljivosti in možnosti v plačevanju posameznih prijaviteljev. Onim, ki žele živino kupiti, se priporoča, da prej, kakor se podajo na lice mesta, pišejo dopisnico ali pismo ponudniku in poprašajo, ali ni morda ponujano živino že prodal.

Zgoraj imenovani izkazi se izdajajo in razpošiljajo vsaka 2 do 3 tedne, sicer pa vsakrat šele potem, ko se je nabralo primerno število prijav. Ti izkazi se pošiljajo glavnim kmetijskim korporacijam, (dež. kult. svetom, kmetijskim društvam) centralnim in deželnim združenim zvezam, nadalje kmetijskim časopisom (Österr. landw. Genossenschaftspress, Oesterr. Agrarzeitung in drugim), a dobi jih lahko vsakteri potom političnih oblastnij. Na zahtevo se pošljejo tudi posameznim osebam, na vsak način pa vsakemu, ki je poslal centrali kakšno prijavo glede živine.

Čim več prijav se nabere v kratkem času, tem prej se izkaz tiska in razpošlje. Z ozirom na to se vabijo vsi oni kmetovalci, ki žele živino za rejo ali delo kupiti ali pa prodati, da določijo centrali kolikor mogoče veliko število prijav in poročil.

Prijave, tičoč se klavne živine, se v ta izkaz ne sprejemajo. ampak se odstopijo kmetijskemu zavodu za vnovčenje živine (Viehverwertungsstelle in Wien, III. St. Marx), oziroma drugim enakim zavodom, kakor onemu v Pragi, Gradcu, Lincu, Krakovem ali Lvovu.

Pojasnila: Kmetovalci zahtevajo lahko od centrale, da jim da natančna pojasnila glede prodaje in prometa živine. Centrala jim da rade volja potrebna pojasnila bodisi sama ali pa odstopi to zadevo kakemu zavodu, posredujočemu promet z živino ter poskrbi za to, da dobi kmetovalec od tega poslednjega pojasnilo naravnost. Pojasnila za centralo pa niso obvezna.

Pozor! Ker postaja zanimanje za ponudbene in povpraševalne izkaze od dne do dne večje, zato namerava izdajati centrala v bodoče te izkaze bolj pogostoma, vsled tega se prosijo oni, ki so se zglasili pri njej, naj sporočijo o morebitnih spremembah svojih priglasov k večem do 7. junija centrali na Dunaju pod naslovom: „Zentrale für Viehverwertung, Wien, VIII. Lammgasse 4.“ Prijave onih, ki ne pošljejo popravkov o morebitnih spremembah, se priobčijo trikrat zaporedoma in potem ne več.

Sestanek absolventov grmske šole. Na željo izraženo od raznih stranij se priredi na Grmu tekom letošnjega leta sestanek nekdanjih učencev tega zavoda. Vse potrebne priprave za ta sestanek bo vodil poseben odbor sestoječ iz nekdanjih učencev. Da se dobe potrebni naslovi in da se določi najprikladnejši čas za ta sestanek, se vabijo že sedaj nekdanji absolventi, da prijavijo svoje naslove in svoje želje glede sestanka naravnost na ravnateljstvo kmetijske šole na Grmu.

Zapisnik

ustanovnega občnega zbora „Konjerejskega društva“ od dne 7. maja 1911, ki se je vršil ob 2¹/₂ uri popoldne v prostorih „Občinskega doma“ v Kobaridu z naslednjim dnevnim reklam:

1. Pozdrav in nagovor predsednika „Gor. kmet. društva“;
2. Volitev predsednika in 5 odbornikov;
3. Določitev visokosti letnin;
4. Določitev visokosti pristojbin;
5. Določitev visokosti denarnih glob;
6. Določitev društvenega glasila;
7. Važni predlogi glede povzdige konjereje.

Navzoči so: A. Jakončič, predsednik in V. Dominko tajnik „Gor. kmet. društva“, zastopnik osrednjega vodstva c. k. žrebčarskih postaj v Gradcu, polkovnik g. Josip Ableitinger in kakih 45 konjerejcev iz raznih konjerejskih pokrajin.

Župan g. I. Gruntar pozdravi navzoče zborovalce s primernim nagovorom, predstavi c. k. polkovnika, predsednika in tajnika „Gor. kmet. društva“ in veleposest J. Pavletiča velep. iz Mirnega ter dež. posl. g. A. Manfreda.

K točki 1. Predsednik „Gor. kmet. društva“ pozdravi navzoče s primernim nagovorom pojasni namen ustanovega občnega zbora in sporoča da je predsednik konjerejskega odseka g. baron Teuffenbach opravičil svojo odsotnost. Nato poudarja, da je bil ta občin zbor pravilno sklicani in da je glasom § 10. društ. pravil sklepčen, ter da besedo društvenemu tajniku, da poroča v korakih „Gor. kmet. društva“, ki jih je napravilo v svrhu povzdige konjereje na Tolminskem od 1908 pa do 7. maja 1911. Tajnik čita obširno in natančno poročilo, katero se glasi tako-le:

Slavni zbor!

Že od početka svojega obstanka t. j. od leta 1905 se bavi „Goriško kmetijsko društvo“ temeljito z rešitvijo vprašanja, kaj naj bi se sploh ukrenilo, da se povzdigne živinoreja v slov. delu poknežene grofovine Goriško-Gradiščanske na takšno stopinjo, na kakršni se nahaja v drugih avstrijskih kmetijskih naprednih deželah in kronovinah in v drugih državah. V prvi vrsti se je pričelo baviti s povzdigo govedoreje, prešičereje, čebeloreje, kurjereje, sadjereje in trtoreje, ter odposlalo v to svrhu primerne spomenice in dobro utemeljene prošnje na merodajne oblastnije. Ti predlogi res niso ostali brezuspešni, ampak državni in deželni merodajni činitelji, opozorjeni na to, da je potreba poskrbeti tudi za povzdigo kmetijstva v slovenskem delu Goriško-Gradiščanske, prihitei so na pomoč, dasiravno ne s prav velikimi, vendar pa sprecej izdatnimi podporami, ki so se razdelile v to svrho bodisi neposredno ali pa posredno v slovenskih goriških pokrajinah.

Tako so se razdelile v teku časa obstoja društva podpore za nakup in vzdrževanje plemenskih bikov, za nakup in brezplačno razdelitev plemenskih prešičev, za ustanovitev postaj za kurjerejo, za povzdigo čebeloreje, sadjereje, trtoreje, mlekarstva, za izboljšanje hlevov in gnojnikov. Z razdelitvijo teh podpor se nadaljuje še dandanes, kar je od strani merodajnih oblastnji res zelo hvalevredno, in če se bo s tem nadaljevalo, uverjeni smo lahko, da se kmetijstvo v našem slov. delu če ne tako hitro, pa vendar malo po malem povzdigne na ono stopinjo, na kateri bi moralo biti že pred več leti. Uvidevši, da je tudi konjereja za naš slovenski del Goriške, posebno pa za naše hribe, velike važnosti, polotilo se je društvo na inicijativo svojega živinorejskega odseka leta 1908 tudi rešitve tega vprašanja. Že tistikrat se je obrnilo do visoke vlade in zaprosilo, naj bi razdelilo brezplačno v rejo med naše konjerejce 70 brejih-srednje težkih kobil.

Nato je stopilo v ožji stik s konjerejskim društvom v Gradiški ob Soči, da prouči natančno uredbo tega društva. Ogljedali so si člani živinorejskega odseka in nekateri naši konjerejci skupno na licu mesta hleve in pašnike v Zagraju na takozvanem „Castello“ — gorski planoti, ki služijo društvu za izrejo žrebet. Stopilo je obenem pismenim potom v dogovor z „Associazione Agraria Friulana“ v Vidmu, katera se je takrat zelo zanimala za konjerejo v naših hribih. Ta zveza kmetijskih društev, nam je šla takoj uljudno na roko. Dala nam je na razpolago brošurico, ki jo je izdala v italijanskem jeziku pod naslovom „Il cavallo caporetano“, ter dovolila obenem, da se je ista prevedla na slovenski jezik. Dala nam je nadalje na razpolago za to potrebne klišeje, na kar se je priobčil ves prevod v društvenem glasilu „Primorski Gospodar“. Kakor je čulo, je nameravala vzeti ta „Associazione Agraria Friulana“ iz Vidma, v najem v naših hribih pašnike in hleve za izpodrejo žrebet noriške (pincgavske) pasme. Ker se ni zdelo društvu primerno, da bi se ptujci bavili v rešitvijo kon-

jerejskih vprašanj v slov. delu dežele, katerega kmetijske koristi ono zastopa, zato se je obrnilo takoj do visoke vlade in zaprosilo, naj bi mu priskočila ona na pomoč, da to vprašanje ugodno reši.

Leta 1909 sklicalo je društvo razne seje živinorejskega odseka, h katerim je povabilo večje število naših domačih konjerejcev, da bi oni nasvetovali, kaj naj se vse ukrene, da se naša domača konjereja povzdigne na primerno stopinjo.

V eni teh sej, se je sklenilo ustanoviti za slovenski del dežele od italj. konjerej društva popolnoma neodvisno ali samostojno organizacijo, katera naj bi imela nalogo poskrbeti za povzdigo domače konjereje in sicer po načinu, ki bi odgovarjal našim dejanskim razmeram. Spočetka se je sklenilo ustanoviti v društvu samem konjerejski odsek, ki naj bi bil popolnoma samostojen in ki naj bi se bavil izključno le z vprašanjem tičočim se rešitve za povzdigo domače konjereje. Na ta sklep se je obrnilo naše društvo do visoke vlade in zaprosilo, naj se blagovoli izjaviti, ali bi bila voljna podpirati ta odsek, odnosno konjerejsko društvo, ako bi se ustanovilo, tako kakor podpira konjerejsko društvo za furlanski del dežele v Gradiški ob Soči.

Na to vlogo je odgovorila visoka vlada v najkrajšem času in se izjavila, da ni nasprotna ustanovitvi konjerejskega odseka, oziroma zadruge ali društva, ki bi imelo namen pospeševati konjerejo v slov. delu Goriške, seveda le pod pogojem, da se ustanovi na zakoniti podlagi. Obljubila je obenem tudi primerno podporo za kritje ustanovnih stroškov s pripombo, da je pripravljena podpirati društvo kasneje z denarnimi podporami — seveda pa le tedaj, če si priskrbi za izrejo žrebet primerne pašnike in prostore in če bo uspešno delovalo.

Da bi se prejoznačeno društvo ustanovilo, izvolil se je julija meseca 1909. poseben samostojen konjerejski odsek, obstoječ iz članov živinorejskega odseka in domačih konjerejcev. Obenem se je izvolil drugi odsek, kateremu se je poverila naloga, da sestavi društvena oziroma zadružna pravila za bodoče konjerejsko društvo. Sklenilo se je tudi poiskati v naših hribih primerne pašnike in hleve za izpodrejo žrebet pincgavske ali noriške pasme, oziroma kobariškega konja. Nadalje se je sklenilo, naj se naprosi obenem visoka vlada, da pošlje društvu na pomoč osebo-strokovnjaka, ki pozna naše krajevne razmere popolnoma natančno, in naj postavi na žrebčarsko postajo v Kobaridu namesto treh — štiri žrebce.

Svoječasno je prosilo naj bi se imenovalo v komisijo za premiranje konj v slov. delu dežele zastopnika društva kateri naj bi se udeležil komisije na državne stroške in ki bi imel obenem glasovalno pravico.

V jeseni leta 1909 se je odposlalo na visoko vlado dobro utemeljeno prošnjo, v kateri se je navedlo vzroke vsled katerih je pričela konjereja v naših konjerejskih pokrajinah nazadovati, ter zaprosilo obenem, naj se imenuje v c. k. komisijo kakšnega g. častnika, ki pozna natančno razmere v naši konjerejski pokrajini. Istega leta se je

sklenilo obenem, da naj se ustanovi, na podlagi napram društvu izraženih želj, posebno konjerejsko društvo, a da naj obstoja pri društvu samem ustanovljen samostojni konjerejski odsek še nadalje in sicer zato, da bo delovanje društva podpiral in spopolnjeval.

Spomladi leta 1910. je sporočilo c. k. poljedelsko ministerstvo društvu, da se je bavit stalni odbor osrednjega konjerejskega sveta z vprašanjem glede pospeševanja izpodreje konj hladnokrvne pasme in in da je sklenil nasleduje :

1. Da se ima uporabiti za izpodrejo le noriška ali pingavka pasma.

2. Da naj se uvede tam, kjer se še ne nahaja hladnokrvna konjska pasma — a so razmere za to prikladne — ta pasma.

3. Da naj se tam, kjer ne zahtevajo gospodarske okolnosti izpodreje belgijske konjske pasme, polagoma uvede noriška ali pingavska pasma.

Naročilo se je obenem osrednji c. k. žrebčarski postaji še posebej, naj se drži teh navodil le v onih pokrajnah, kjer niso dani pogoji za izpodrejo konj vročekrvnih pasem.

Tam, pa, kjer so pogoji za izpodrejo konj vroče krvi ugodni, naj se izpodreja te pasme čim mogoče podpira.

Nadalje pravi, da se je osrednji konjerejski svet sam uveril, da je treba izpodrejo konj noriške pasme še spopolniti, ker je pomanjkljiva.

Zato naj proučuje natančno, na kak način bi se dala izpodreja spopolniti in kakšnih sredstev je zato potreba. V to svrhu naj se obrne stalni konjerejski odbor do organov deželnih konjerejskih izrejevališč in zahteva od njih, da stavijo konkretne predloge glede povzdige konjereje tam, kjer so dani pogoji za izpodrejo in povspeševanje noriške konjske pasme.

Konečno se je dalo c. k. osrednji zrebčarski postaji nalog da naj praša one organe, ki prihajajo v tej zadevi v poštev, za mnenje in predloži nato zaslische, mnenja in izjave c. k. poljedelskemu ministerstvu.

(Dalje prih.)

